

Dokument nr. 8:103

(2001-2002)

Forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Djupedal, Åsa Elvik, Rolf Reikvam og Ingvild Vaggen Malvik om innføring av Teknologiavtalene

Til Stortinget

Sammendrag

Utvikling av norsk petroleumsrelatert kompetanse har vært grunnsteinen i utviklingen av den norske leverandørindustrien, vår innsikt i petroleumsvirksomheten og dermed vår forhandlingsstyrke i forhold til olje og gass. Sentralt i utvikling av slik kompetanse har vært Teknologiavtaleverket. Teknologiavtalene var avtaler der utenlandske oljeselskaper finansierte norsk forskning og gjennomførte teknologisk samarbeid med norske forskningsmiljø og leverandører som grunnlag for konsesjonstildeling på norsk sokkel. Teknologiavtalene har vært en av de mest vellykkede - og omfattende - teknologipolitiske initiativene som er gjort i Norge.

Ved innføringen av EØS-avtalen opphørte Teknologiavtalene, med begrunnelse i at avtalene ikke inkluderte norske oljeselskaper og derfor representerte en diskriminering av utenlandske selskap. Etablering av en konsesjonsordning hvor et teknologiavtaleverk inkluderer norske oljeselskaper på lik linje med utenlandske er derfor intensjonen bak forslaget som her reises.

Bakgrunn

Grunnmekanismen i Teknologiavtalene var at de internasjonale oljeselskapene i konkurransen om andeler på norsk sokkel også konkurrerte om å overføre kompetanse og samarbeide i utviklingen av teknologi med norske leverandører og forskningsmiljøer. Selskaper som kunne vise til investeringer i forskning, teknologisk samarbeid og norske innkjøp skulle bli tilsvarende tilgodesett i konsesjonsrundene.

Med bakgrunn i Teknologiavtalene lyktes det på kort tid å bygge opp norsk kompetanse og utvikle ny teknologi tilpasset norsk sokkel. Krav om å overføre kompetanse, samarbeide i utviklingen av ny teknologi og bruk av norske varer og tjenester ble først frem satt ved tredje konsesjonsrunde i 1973. Et mer omfattende teknologi- og industrisamarbeid ble etablert i forbindelse med fjerde konsesjonsrunde i april 1979.

Teknologiavtalene var i hovedsak prosjekter mellom forskningsinstitutter og utenlandske oljeselskaper, der selskapene bisto med penger, kompetanse og mennesker for å utvikle teknologi i Norge.

Teknologiavtalene besto av tre elementer:

- 50 prosentavtalene: Disse satte som krav at operatørene måtte utføre minst 50 pst. av all forskning og utvikling som var nødvendig for å utnytte ressursene på en enkelt blokk i Norge.
- Tilbudsavtalene: Disse ble inngått med et lite antall selskaper i fjerde og femte konsesjonsrunde der selskapene forpliktet seg til å utføre en bestemt forskningsinnsats forut for konsesjonstildelingene.
- Goodwillavtalene: Disse var velviljesavtaler fra selskapene om at de skulle utføre så mye som mulig av petroleumsrelatert forskning og utvikling i Norge uten at dette var en forpliktelse vedrørende sum og innsats.

Under 50 pst. avtalene ble det igangsatt prosjekter for 140 mill. kroner. Under Tilbudsavtalene var volumet 370 mill. kroner. Den største delen var likevel Goodwillavtalen der volumet etter 5 år var på hele 1 680 mill. kroner (1985-tall). Over halvparten av midlene ble kanalisert til engineeringbedrifter. Resten fordelte seg på norske oljeselskaper, maritime tjenester, verkstedindustri og annen industri.

Betydningen av disse virkemidlene kan ikke overvurderes. Ledetiden for teknologiske nyvinninger er gjerne 10-15 år. I løpet av de 10-15 årene som nå har gått har den teknologiske utviklingen bl.a. innenfor avviksboring, to-fasestrømming, undervannsteknologi og ikke minst informasjonsteknologi vært enorm og ført til sterk verdistigning ved at reservanslagene har kunnet bli oppgradert, leteteknologi forbedret, utbyggingsløsninger forenklet og kostnadene redusert. I løpet av 30 år har produktiviteten på norsk sokkel i gjennomsnitt økt med tre prosent i året, målt ved nedgangen i kostnader.

Teknologiavtalene ble gravlagte i 1994 i og med EØS-avtalen. EU mente at hele ordningen måtte opphøre fordi den satte særskilte krav til utenlandske selskaper og ikke til de norske. Skulle ordningen fortsette måtte den favne alle likt. Den juridiske bakgrunnen for en gjenetablering av Teknologiavtalene er derfor at reglene må gjelde alle oljeselskaper, også de norske og delvis statseide.

Etter at teknologisamarbeidet ble lagt på is har den teknologiske utviklingen i norsk petroleumsvirksomhet mistet meget av drivkraften. Fra å være et teknologisk foregangsland innenfor petroleumsteknologi har Norge nå i beste fall en tredjeplass etter USAs Mexicogolf og kysten utenfor Angola. I internasjonal oljevirksomhet har de store oljeselskapene i senere år trappet ned sin FoU virksomhet. Den teknologiske utviklingen skjer nå i økende utstrekning innenfor leverandørindustrien, som har mindre ressurser enn de store oljeselskapene. Leverandørindustriens økende betydning medfører imidlertid at ny teknologi nå spres raskere over hele industrien fordi den er mer tilgjengelig i markedet. Dermed blir forskjellene i kostnader mellom selskapene og mellom prospektene etter hvert redusert. Dette er særlig tydelig i USAs Mexicogolf og på britisk kontinentalsokkel.

I Norge finnes særlige institusjonelle barrierer for spredningen av ny teknologi. Dagens regelverk tillater operatøren av en lisens å utgiftsføre opp til to prosent av lisensens kostnader til egen forskning og utvikling (FoU). Siden Statoil og Norsk Hydro har om lag åtti prosent av operatør oppgavene, blir utfallet at de utenlandske lisenshaverne i stor grad finansierer Norsk Hydros og Statoils forskningsvirksomhet, anslagsvis 1,5 mrd. kroner årlig. Resultatene av denne forskningen er vanligvis forbeholdt operatøren. Dette kan i dag hindre mangfold og spredning av ny teknologi. Ordningen ble innført da de norske selskapene var i en oppbyggingsfase. Statoil og Norsk Hydro er private selskaper som bør kunne finansiere sin egen forskning, eventuelt ved samarbeidsprosjekter med andre oljeselskaper og leverandørindustrien, hvilket også ville lette spredningen av ny teknologi.

Norsk leverandørindustri sliter med få oppdrag og svak lønnsomhet til tross for en stor norsk petroleumsvirksomhet. Bestemmelsen om bruk av norske varer og tjenester var i utgangspunktet vellykket ved at en stor norsk leverandørindustri ble bygget opp. Leverandørindustrien har imidlertid med få unntak slitt med en svak forhandlingsposisjon overfor oppdragsgiverne og påfølgende dårlig lønnsomhet. Noe av årsaken ligger i en etter vestlige forhold uvanlig sterk konsentrasjon av operatøransvar og budsjettmakt, hvilket skiller norsk petroleumsvirksomhet fra for eksempel tilsvarende amerikansk og britisk virksomhet.

Etter EØS-avtalen er andelen norske varer og tjene-

nester til norsk sokkel gått ned, leverandørindustrien sliter fortsatt med dårlig lønnsomhet og forskningsinnsatsen er blitt redusert. Oljeselskapene har redusert sine budsjetter for forskning og utvikling. Staten bevilger forholdsvis lite til petroleumsrettet forskning. Leverandørindustrien står for en betydelig del av innsatsen, men hemmes av pengemangel.

Den politiske målsetting er nå en internasjonalisering av norsk leverandørindustri ved at norsk teknologi og norske varer og tjenester finner markeder i utlandet. Virkemiddelet er først og fremst norske oljeselskaps engasjement i utlandet. Hittil synes virkningen i beste fall å være begrenset og langsom.

Norge burde med utgangspunkt i sine petroleumsressurser, erfaringer og høye faglige nivå ha realistiske ambisjoner om å være ledende i den teknologiske og organisatoriske utvikling innenfor petroleumsvirksomheten. Tilgjengeligheten av faglige ressurser og skattemessige forhold tilsier at internasjonal oljeindustri like godt kan drive sin FoU virksomhet i Norge som i andre land. Målet er både å bedre effektiviteten og senke kostnadene på norsk sokkel og å styrke leverandørindustriens internasjonale konkurransevne. Her må staten opptre med krav, incentiver og nye opplegg. Som grunneier må staten kunne kople tildeling av lisenser med incentiver til selskapernes teknologiutvikling, slik forholdet var under Goodwillavtalene. Forutsetningen er at den samlede ressurstilgang til petroleumsrettet forskning og utvikling skal øke og at de offentlige bevilgninger også trappes opp i pakt med intensjonen om etter hvert å nå OECD-landenes gjennomsnittsnivå i ressursbruk på forskning og utvikling.

Forslag

På denne bakgrunnen fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber Regjeringen om å utarbeide forslag til endring av konsesjonsvilkårene for norske og utenlandske selskaper som innfører intensjonene bak de tidligere Teknologiavtalene, og kommer tilbake til Stortinget med dette i meldingsform i løpet av 2002.
2. Stortinget ber Regjeringen inkludere forsknings- og utviklingsavtaler mellom oljeselskaper, norske forskningsinstitutt og høyere læresteder, og norske leverandørbedrifter som en del av konsesjonsgrunnlaget.
3. Stortinget ber Regjeringen inkludere investeringer i kompetanseutvikling og læring som en del av konsesjonsgrunnlaget.
4. Stortinget ber Regjeringen inkludere forskning innen humaniora og samfunnsvitenskapelige fag som en del av konsesjonsgrunnlaget.

5. Stortinget ber Regjeringen prioritere forskning og kompetanse innenfor helse, miljø, sikkerhet og bedre ressursutnyttelse som spesielt viktige for utformingen av konsesjonsgrunnlaget.
6. Stortinget ber Regjeringen bruke Norges Forskningsråd til å finne egnede måter å kvalitetskontrollere omfang og innhold i de avtalene som oljeselskaper og norske forskningsmiljøer etablerer under de nye konsesjonsvilkårene og å finne en høvelig form for rapportering til Olje- og energidepartementet.

20. mars 2002